

AÇIŞ KONUŞMASI

Doğan Özlem^(*)

Sayın Muğla valisi, Muğla Üniversitesi'nin sayın rektörü, sayın rektör yardımcıları, Fen-Edebiyat Fakültesi'nin sayın dekanı, sayın konuklarımız, sayın meslektaşlarımız, sayın medya mensupları, sayın izleyiciler, sevgili öğrenciler,

Felsefe Bölümümüzce bu yıl ikincisi gerçekleştirilen Felsefe Günleri kapsamında düzenlenen "Adalet" konulu sempozyumumuza hoş geldiniz.

Sempozyumumuz, davetimize olumlu cevap vererek bizi onurlandıran felsefeci, hukukçu ve sosyologlarımızın gösterdikleri yakın ilgiyle, "adalet" konusunda ülkemizde akademik düzeyde bugüne kadar gerçekleştirilen en yüksek katılımlı toplantı olmaktadır. Sempozyumumuza Muğla Üniversitesi'nden 12, İstanbul Üniversitesi'nden 3, Ortadoğu Teknik Üniversitesi'nden 3, Galatasaray Üniversitesi'nden 2, Sakarya Üniversitesinden 2 ve Ege Üniversitesi, Maltepe Üniversitesi, Sabancı Üniversitesi, Uludağ Üniversitesi, Çukurova Üniversitesi'nden 1'er akademisyen katılmaktadır. Ayrıca İzmir'den ve Antalya/Alanya'dan akademisyen olmayan 1'er katılımcımız vardır. Bunun dışında, üniversitemizin kurucu rektörü Prof. Dr. Sayın Ethem Ruhi Fırlalı da sempozyumumuzun kapanış oturumunu yönetmesi konusundaki ricamızı kabul etme nezaketini göstermişlerdir. Böylece sempozyumumuza

katılanların sayısı, 29'u bildiriyle ve 2'si oturum başkanlığıyla olmak üzere, 31'dir. Katılımcıların kentlere göre dağılımında ise, Muğla 13 ve İstanbul 7 katılımcı ile ilk sıraları almaktadır. Sempozyumumuza Ankara'dan 4, İzmir'den 2, Sakarya'dan 2, Bursa, Adana ve Antalya/Alanya'dan 1'er konuşum katılmaktadır. Yurdumuzun dört bir köşesinden uzun yollar kat ederek buraya gelmiş olan tüm katılımcılarımıza huzurlarımızda teşekkür ediyorum.

Geçen yıl birincisi gerçekleştirilen Felsefe Günleri kapsamındaki "Bilgi ve Değer" konulu sempozyumumuzun bildirimleri, katılımcılarımızın bildirimlerini ve disketlerini zamanında tarafımıza ulaştırmış olmaları sayesinde, gecikme olmaksızın kitap halinde yayınlanmıştır. Bu sempozyumumuzun bildirimlerini de en kısa zamanda kitap halinde yayımlayacağız. Kitap, sponsorluğunu İstanbul Barosu'nun, editörlüğünü ise mazereti nedeniyle şu anda aramızda bulunamayan, Akdeniz Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dekanı Prof. Dr. sayın Hayrettin Ökçesiz'in yaptığı ve 8. sayısına ulaşmış bulunan Hukuk Felsefesi ve Sosyolojisi Arkivi'nin özel sayısı olarak yayımlanacaktır. Bildiri sahibi konuklarımızdan, bildirimlerini disketleriyle birlikte 15 gün içerisinde bize teslim etmelerini özellikle rica ediyoruz.

(*) Prof. Dr., Muğla Üniversitesi, Felsefe Bölümü Başkanı

Sempozyumumuzun konusu hakkında da önemli gördüğüm bir kaç noktanın altını çizmek isterim.

Hakkında yeterli fikir sahibi olsunlar veya olmasınlar, "adalet" kavramı kadar tüm insanları sosyal yaşam içinde doğrudan ilgilendiren bir başka kavram bulmak güçtür. Herkes "adalet" ister ve bekler; ayrıca yine hemen hemen herkes "âdil" olduğuna inanmaktan da geri kalmaz. Ne var ki, "adalet"ten neyin veya nelerin anlaşılacağı, bin yılların bir tartışma konusudur ve herkesin üzerinde uzlaşacağı bir "adalet" tanımı ortaya koymayı kimse başaramamıştır. Ayrıca herkesin üzerinde uzlaşacağı bir "adalet" tanımı ortaya koyma denemelerinin düşüncede tekçiliğe, monizme ve uygulamada totalitarizme yol açacağını ileri sürenler hiç eksik olmamıştır. Bin yılların bu tartışması, büyük ölçüde mutlakçılık-görecilik kutuplaşmasının belirleyici olduğu bir tartışma olarak, günümüzde de devam etmektedir. Tartışma, özellikle son 70-80 yıllık dönemde, ahlâk, hukuk ve siyaset felsefelerinde, hukuk ve siyaset sosyolojilerinde ve tabii ki hukukun hemen her dalında, daha önceki hiçbir dönemde rastlanmayacak bir yoğunlukta sürmektedir.

Sayın katılımcılarımıza dağıtılmış olan ve sempozyum bildirilerinin özetlerini içeren kitapçığımızdan anlaşılıyor ki, burada "adalet" üstüne mutlakçılık-görecilik kutuplaşmasının yansımalarını da bulabileceğimiz, değişik ve hattâ karşıt görüşler ifade edilecek ve tartışılacaktır. Sempozyumumuza sunulacak bildirilerin ve yapılacak tartışmaların, ülkemizin düşünce ve bilim dünyasında olumlu yankı bulacağından ve konuyla ilgili Türkçe literatüre önemli bir katkı sağlayacağından şüphe etmiyorum.

Sözlerimi bir duyuru yaparak ve teşekkür borcumu ifade ederek bitirmek isterim.

Önce duyurumu yapayım:

2004 yılı, felsefe tarihinin en önemli bir kaç adından biri olan Immanuel Kant'ın 200. ölüm yılıdır. Gelecek yıl, tüm dünyada Kant'ın anılacağı bir yıl olacak. Biz de, bu vesileyle, Felsefe Bölümü olarak, 2004'ün Ekim ayı içerisinde "Ölümünün 200. Yılında Immanuel Kant" adıyla bir sempozyum düzenlemeyi planladık. Önümüzdeki günlerde tüm üniversite rektörlüklerine, ayrıca ilgili bölüm başkanlıklarına, bunun yanı sıra çalışmalarını üniversite dışında sürdüren bazı felsefeci ve sosyal bilimcilerimize yazılı duyuru ve davetimizi yapacağız.

Şimdi de teşekkür borcumu ifade edeyim:

Sempozyumumuzun gerçekleştirilmesinde rektörümüz Prof. Dr. sayın Şener Oktik'in özel ilgi ve desteği en büyük rolü oynamıştır. Kendisine huzurlarınızda teşekkürlerimi sunuyorum. Rektör yardımcımız ve Felsefe Bölümümüz öğretim üyesi Prof. Dr. sayın Ali Osman Gündoğan'a, Fen-Edebiyat Fakültemizin dekanı Prof. Dr. sayın Murat Barlas'a, sempozyum bildirilerinin kitap halinde yayımını gerçekleştirecek olan Prof. Dr. sayın Hayrettin Ökçesiz'e, üniversitemizin Sağlık, Kültür ve Spor Dairesi Başkanlığına ve başkanlık personeline, yardım ve destekleri; Felsefe Bölümümüzde, başta Yrd. Doç.Dr. Necdet Subaşı ve Yrd. Doç. Dr. Erol Kuyurtar olmak üzere, tüm arkadaşlarıma ve sevgili öğrencilerimize aylardır gösterdikleri özverili çabalar için teşekkür ederim.

Sempozyumumuzun başarılı geçeceğine olan inancımı belirtir, saygılar sunarım.

Tabii Hukuk, Batı Toplumunu ve Bizler

Şerif Mardin*

Bugün sizlere takdim ettiğim deneme doğrudan doğruya adalet kavramıyla ilgili olmayacak. Amacı, Türkiye'de "hak" kavramını, ya da "insan hakları" kavramını kendi toplumumuzda temellendirmeye çalıştığımız bir anda Batı'nın haklarla ilgili geliştirmekle geçirdiği bir evrimi hatırlatmaktan ibaret olacaktır. Batıdaki bu evrimi kendi tarihimizde bulamadığımızı inanıyorum. Ancak böyle bir boşluğa rağmen ülkemizde bu tarihsel eşik kaçırma durumundan fazla bahsedilmemektedir. Daha doğrusu, bahsedilse bile Batı'daki sürecin katman detayları önemsenmemektedir. Halbuki topluluk olarak neler kaçırdığımızın gerçek muhasebesi bu detayları canlandırmakla belli olacaktır.

Konuşmamın merkez eksenini tabii hukuk anlayışının Batı'da haklar kavramına dönüşmesi, buna karşın daha pozitivist bir hak ve hukuk anlayışının, Avrupa'da hangi şartlar altında geliştiği ve tabii hukukun sağladığı kavramsal tabanın yerine nasıl geçmeye çalışmasına rağmen başarıya ulaşmadığıdır. İkinci ve bilhassa üzerinde durmak istediğim bir konu "hak" kavramının tarih içinde ne kendi anlamı ne de anlamının oturduğu taban açısından zaman

inde bir ayniyetle karşımıza çıkmadığı, bir evrim geçirmiş olduğudur. Ülkemizde siyasi fikirler ve teorilerle ilgili çalışmalarda bunun tam tersine bir yaklaşım mevcuttur. Örneğin "demokrasi" kavramı Yunandan çıkarılarak sapaşlam, değişikliğe uğramış bir şekilde zamanımıza kadar getirilmektedir. Bu tip "donuk" diyebileceğimiz kavram analizi ülkemizde en geçerli olanıdır.

Fakat asıl konumuza dönerek, sunuşumun "hak" kavramının biraz eskilere giderek niteliği hakkında neler çıkarabileceğimizden başlayalım..

Stoik'lerin en muhafazakarlarından olduğu söylenen Laelius hakkında tabii hukukun evrensel ve değişmez bir yönü mevcuttur:

"Gerçek hukukun us'un tabiatıyla uyumudur. Uygulanması evrensel, değişmez ve sonsuzdur. Emirleri insanları görevlerine çağırır ve yasakları insanları kötülüklerden korur. Ve bu görev, çağrı ve yasaklar, her ne kadar kötüler üzerinde etkili olmasa da sonuçsuz değildirler. Bu hukuku değiştirmek bir günahdır ve bir kısmını kaldırmak imkansız olduğu gibi silinmesi müm-

* Prof. Dr., Sabancı Üniversitesi